

O POUKU SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA NA TEHNIŠKIH ŠOLAH

V 4. št. letošnjega JiS je Stane Grebenc priobčil svoje »pismo« zavodu za šolstvo in v njem skušal kritično ovrednotiti učne načrte za slovenščino na tehniških šolah, kar zadeva pouk literarne teorije in literarne zgodovine. Drugi, po mojem hujši problem, je učenje slovenskega knjižnega jezika na teh šolah.

Predmetnik odmerja slovenščini na tehniških šolah le tri ure na teden (gimnazijam štiri). Obeta pa se celo novo znižanje tedenskih učnih ur slovenščine (na dve uri v tretjih in četrtih razredih). Vse to je slabo, nelogično in močno prispeva k neznanju jezika med absolventi, vendar pa postaja že smešno, da se kar naprej za svojo neučinkovitost opravičujemo s preskopsim predmetnikom. Gotovo pa je res, da zaradi tega na tehniških šolah ne moremo uporabljati jezikovnih učbenikov, ki so napisani za gimnazijo. Učbenika za jezik na tehniških šolah praktično nimamo. Zdaj se uporabljajo vse sorte »učbeniki«: Kopčavarjeva Jezikovna vadnica (ki npr. ne obravnava sintakse zloženega stavka), slovnica štirih avtorjev (ta je zastarela in ni prirejena pedagoškim načelom), Kocbekov in Jagrovec priročnik za vajenske (!) šole in poleg še česa tudi jezikovna skripta, ki jih je izdala dopisna delavska univerza v Ljubljani in ki so pravi strokovni škandal. Toporišičev Slov. knj. jezik 1—4 je iz prej omenjenega vzroka preobširen, se z našim učnim načrtom ne ujema povsem in tudi pedagoško ni docela neoporečen.

Tradicija pouka slovenščine na srednjih šolah je predimenzioniranje morfološke snovi; ta praksa je vplivala tudi na učne načrte vse do današnjih in tudi na učbenike. Zanimarja se sintaksa, to pa povzroča usodno neznanje knjižnega jezika med našimi učenci. Tu močno greši že osnovna šola. (Mimogrede naj povem, da skoraj vsi novinci rabijo oklepaj namesto prečrtavanja napak; ne zavedajo se, da je oklepaj ločilo.) Samo temeljito znanje sintakse prostega in zloženega stavka počasi izbije iz glave misel, da postavljamo vejico in je ne postavljamo zaradi veznikov. Nepoznavanje razgibane strukture stavka povzroča, da strokovno in miselno razvijajoči se učenec sčasoma ne more več jezikovno ustrezno in brezhibno izraziti vsega tistega, kar novega ve, čuti, spoznava. Tako se včasih dogaja, npr. v šolskih nalogah in zlasti pri

preverjanju znanja, da se učenec v prvem letniku lepše in bolj tekoče izraža ko v četrtem. Tako sicer lahko veliko ve, ne zna pa tega, kar ve, izraziti, reproducirati. Učni načrt nam torej naroča naučiti učenca posameznosti in posebnosti besednih vrst, pripravimo ga tudi do tega, da se pravopisnim napakam izogiblje z rabo pravopisnega priročnika, pri sintaksi, ki bi vendarle morala biti sinteza vsega, pa ga puščamo bolj ali manj samega.

Pot od reproduktivnega do aplikativnega znanja je tudi pri jeziku zelo dolga, prekratko odmerjen čas pa učitelju ne dopušča, da bi razloženo jezikovno snov v učencih toliko utrdil, da bi jo le-ti ne samo znali, ampak jo tudi praktično uporabljali. Učenci pazijo na pravilnost jezika samo tedaj, kadar pričakujejo jezikovno oceno, ne pa pri drugih predmetih in celo v raznih kontrolnih in testnih nalogah pri slovenščini ne. To je pač miselnost, vcepljajo pa jim jo s svojim odnosom do jezika učitelji raznih tehničnih predmetov. Veliko grešijo tudi učbeniki, ki se zadovoljujejo le z nekaj vajami na koncu poglavij, ko je vendar jasno, da bi obseg vaj ne smel biti dosti manjši od obsega teoretične snovi. Glasoval bi celo za izdajo priročnika, ki bi vseboval samo jezikovne vaje, torej nekaj podobnega, kot imajo matematiki. Tistemu, ki misli, da nima prav, prav rad pokažem skoraj tristo primerov popolnoma izmalichenih »stavkov«, ki sem si jih bil izpisal iz šolskih nalog. To so naloge učencev, ki so sicer vedeli vse o vrstah in stopnjah odvisnikov ter znali našteti vse veznike, nisem pa utegnil z njimi dovolj dolgo poglabljati in utrjevati sintaktične snovi, pa še tisto malo vaj sem moral sam sproti pripravljati, ker si z učbeniki nisem mogel pomagati. Pri tem se človek oteplje še z metodologijo, saj je tudi na tem področju prepuščen sam sebi. (Morda pa bi bil le že čas, da se tudi pri Slovencih kdo loti pisanja kompletne metode pouka materinega jezika.)

Večina učiteljev slovenščine, kolikor jih sam poznam, je literarnozgodovinsko »usmerjena«, in torej zelo zaljubljena v našo in tujo književnost. To jih sicer ne odvrta od tega, da ne bi pri obravnavi literarne smeri prišli le do Župančiča ali v najboljšem primeru do leta 1945, brani pa jim, da bi več časa in več intenzivnosti posvetili obravnavi jezika, slovnice. Kolikor to vendarle delajo, skušajo biti čimbolj

»praktični«: jezikovno znanje vcepljajo kar ob bolj ali manj sistematičnih praktičnih vajah, teoretična obravnava jezika je zanje balast (najbrž pa tudi velik bavljav). Taki ljudje seveda vplivajo tudi na učne načrte.

Poseben in za tehniške šole zelo hud problem je strahoten jezik, ki ga pri pouku uporabljajo učitelji — inženirji. To včasih niti dober pogovorni jezik ni več, ampak je prava kuhinjska ljubljansčina. Temu ustrezen je večinoma tudi njihov odnos do knjižnega jezika, ta odnos vsaj posredno vcepljajo tudi učencem, postane pa razumljiv, ko se zavemo, da so bili nekoč prav ti inženirji (zlasti mlajši) naši učenci. Tako se krog sklene, slavisti pa ob svoji manjšinskosti lahko temu le malo odpomoremo. Vsekakor sodim, da bi bilo treba od teh ljudi zahtevati, da v šoli uporabljajo knjižni jezik, in omogočiti tistim, ki ga ne znajo, da se ga naučijo.

Treba je pač računati z obstoječim učnim načrtom. Kar zadeva jezik v njem, ta načrt navsezadnje niti ni tako slab, ob morebitnih spremembah in dopolnitvah pa bi le bilo treba bolj poudariti sintaktično snov. Ločila naj se poučujejo ob sintaksi, ne pa narobe. Čimprej je treba poskrbeti za nov učbenik slovenskega knjižnega jezika, ki bo strokovno neoporečen, moderen in pedagoško dognan. Popolnoma naj upošteva naš učni načrt, ohrani naj običajno slovni-

ško zgradbo (uvodna poglavja, glasoslovje, oblikoslovje, skladnja). Obdela naj tudi problematiko tehnične terminologije. Vsebuje naj dovolj smotrnih vaj. Računa pa naj z dejstvom, da je jeziku na tehniških šolah mogoče nameniti komaj kaj več ko uro na teden. Pristojni prosvetni forum naj čimprej razpiše natečaj za tak učbenik, a vendarle šele potem, ko bo dobil ali dal zagotovilo, da se predmetnik ne bo spreminjal. Nadzorni organi šol naj bi temeljito preverjali, da se za pouk jezika res uporabi ves čas, ki ga za to odmerja učni načrt, in da se tak bodoči učbenik v štirih letih res popolnoma predela. Ta učbenik naj bi bil obvezen tudi za učitelje — neslaviste, ko se pripravljajo za strokovni izpit, in bi ga morali popolnoma obvladati. Nadzorni organi naj bi v prihodnje bolj skrbno in dosledno kontrolirali, kakšen jezik uporabljajo pri pouku v razredu učitelji, ki učijo t. i. strokovne predmete. Za te učitelje je treba pripraviti obvezen seminar ali vsaj dobro predavanje o pomenu knjižnega jezika v šoli in sploh v javni rabi; predavati bi moral kdo z univerze.

Takle zapisek seveda ne more razčistiti vseh vprašanj, ki zadevajo pouk knjižnega jezika na tehniških šolah, želi pa spodbuditi še druge, da se oglasijo.

Tone Vrhovšek

Tehniška šola KMRLP v Ljubljani

MAGNETOFONSKI TRAKOVI ZA POUK TUJIH JEZIKOV

Zaradi vedno večjega poudarjanja živega jezika pri pouku tujih jezikov, je že precej učbenikov dopoljenih z magnetofonskimi trakovi. Z njih slišimo besedila iz učbenika — lekcije, berila, dialoge, pesmi itd. — v vzornem izgovoru, ki naj bo zgled za učence. Taki trakovi imajo navadno tudi ustne spodbude za vaje, ki utrjujejo določene slovniške strukture.

Avtorji takih trakov se srečujejo z najrazličnejšimi problemi methodske in fonetične narave; preglejmo nekatere izmed njih.

En glas, več glasov, moški, ženski? Govoriti mora vsaj dva spikerja, moški in ženska da dobimo večji glasovni kontrast. Za spikerje lahko izberemo le takšne, ki jim je dani jezik materinščina, le tako bodo govorili »pristno«. Glasovi naj bodo polni, mladi in jasni. Moški glas naj ne bo preglobok, ker je tak glas že po svoji naravi manj jassen. Zelo primeren je baritonsko obarvan

glas. Ženski glas naj ne bo previsok. Prijetno je poslušati mezzosopran. Če se odločimo za več spikerjev, je treba posebej paziti na to, da se vsi moški glasovi med seboj močno razlikujejo, da jih poslušalec lahko točno loči. Isto velja seveda tudi za vse ženske glasove. Razumljivo je, da morajo biti vsi spikerji izobraženi ljudje, ki govorijo jezik brez sledov narečja ali takih osebnih značilnosti, ki niso splošno pristani. — op. ur.)

Za kakšno izreko naj se odločimo? Vsekakor za knjižno. Vprašanje je le, ali za zbornico ali za splošno pogovorno varianto. In za kakšen tempo? Če pomislimo na snov, ki jo vsebujejo učbeniki na začetni stopnji, ko seznanjajo učenca z vsakdanjo okolico in ga učijo najnavadnejših izrazov in pogovornih zvez, se bomo odločili za splošno pogovorno, saj bi zborna v takem kontekstu zvenela preveč formalno in zato nena ravno. Nam pa gre za to, da bi učenca na-